

№ 2. 4. Игнатъева Е. О менеджменте знаний и неявном знании в образовании / Высшее образование в России. – 2006. – № 12. 5. Керівництво дошкільним навчальним закладом: Інформативно методичні матеріали на допомогу керівникові дошкільного навчального закладу / Упор.: Н. Майор, Ю. Манилюк, М. Марусенець та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 168 с. 6. Компетентність педагога як важлива умова його професійної діяльності: Методичний посібник / Н. Н. Мурована. – Севастополь: Рибзст, 2006. – 24 с. 7. Краткий словарь иностранных слов / Под ред. С. М. Локшина. – М.: Гос. изд-во иностранных и национальных словарей, 1952. – 488 с. 8. Ларионова О. Компетентность – основа контекстного обучения // Высшее образование в России – 2005. – № 10. 9. Методична робота в ДНЗ / Упоряд. Л. А. Швайка. – Харків: Основа, 2007. – 288 с. 10. Маркова А. К. Психологические критерии и ступени профессиональности учителя // Педагогика. – 1995. – № 6. – С. 56–63. 11. Олійник В. В., Даниленко Л. І. Професійне зростання педагогічних працівників: організаційно – педагогічний аспект // Методист. – 2003. – № 3. – С. 2–5. 12. Пономарьов О.С. Моделювання діяльності фахівця: підручник / О. С. Пономарьов, О. М. Касьянова – Х.: НТУ «ХПІ», – Харків: Вид-во ФОП Тагаєв П. О., 2011. – 236 с.

*Рябченко Л. О.
м. Харків, Україна*

ПРОБЛЕМА УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ ПЕДАГОГІЦІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Загальним питанням організації навчання студентів у вищих закладах освіти присвятили свої дослідження С. І. Архангельський, А. М. Алексюк, В. П. Безпалько, К. Д. Марквардт, А. Г. Молібог та інші українські та російські вчені та педагоги.

Удосконаленню навчально-пізнавального процесу у вищій школі присвячені також дослідження А. А. Вербицького, В. М. Вергасова, О. Г. Мороза, М. Д. Ярмаченка та інших.

Самостійну пізнавальну діяльність студентів С.Г. Заскалета вважає як таку діяльність, що передбачає самодетермінованість, самомотивованість, самопрограмованість пізнавальної діяльності студентів і реалізується у вигляді системи самостійних пізнавальних дій і зумовлена рівнем розвитку їх пізнавальних процесів та емоційно-вольової сфери. Дослідником були виявлені основні підходи щодо організації даного виду діяльності студентів.

Представниками першого підходу («цільового») є А. Е. Богоявленська, О. Т. Бровкіна, О. П. Бруновт. Ці автори основну увагу в процесі організації самостійної пізнавальної діяльності звертають на мету і засоби її досягнення.

Представниками другого підходу («розумового») є Ю.К.Бабанський, О.О.Богданов, В.В.Герасимов, М.О.Данилов, В.К.Колобаєв, М.М.Скаткін, В.Л.Шатуновський. Ці дослідники головним в організації даного виду діяльності вважають рівні розвитку пізнавальних процесів (сприймання, уяву, мислення).

Представниками іншого підходу («методичного») є М.М.Анцибор, Г.С.Гнітецька, Н.Ф.Голованова, Л.В.Жарова, В.О.Онищук, Л.Д.Павлова, Г.Г.Папернюк, І.Д.Первін, П.І.Підкасистий, О.В.Рогова, Б.І.Ходос. Ці автори основну увагу зосередили на методичному аспекті організації, а саме: меті, мотивах, методах і формах.

Організація самостійної пізнавальної діяльності базується на таких поняттях як «мета», «мотиви», «планування», «управління», «контроль», «кінцевий результат» тощо.

Зазначимо, що у різноманітних психолого-педагогічних підходах українських та російських вчених не знайшли відображення питання, пов'язані з підготовкою студентів до різних форм організації пізнавальної діяльності. Крім того, увага дослідників не завжди була повернута до особистості студента, його індивідуальних пізнавальних здібностей та інтересів.

Розуміння суті самостійної пізнавальної діяльності, терміну «організація» дало можливість С. Г. Заскалеті сформулювати визначення поняття «організація самостійної пізнавальної діяльності студентів». Це – система спільних дій викладача і студента, яка спрямована на реалізацію пізнавального циклу кожного студента, в процесі якого активну детермінуючу роль виконують студенти. У даному визначенні дослідник намагався поєднати системний підхід щодо організації самостійної пізнавальної діяльності із специфікою останньої, конкретну мету і завдання, які ставляться перед студентами на заняттях з їх індивідуальними пізнавальними можливостями.

Дослідження факторів впливу на процес організації самостійної пізнавальної діяльності та їх аналіз дав можливість досліднику визначити найбільш значимі з них. На думку студентів, найбільший вплив на цей процес мають такі фактори: компетентність викладачів і їх високі моральні якості, наявність достатньої мате-ріальної бази інституту, факультету і навчально-методичного забезпечення.

Викладачі ж серед основних факторів виділяють такі: компетентність викладачів з предмета та питань організації самостійної пізнавальної діяльності студентів, мате-ріально-технічне і методичне забезпечення навчального процесу, інтелектуальний розвиток і пізнавальні здібності студентів. Знання факторів, які впливають на процес організації діяльності та її якість, дає можливість викладачам і студентам приділити спеціальну увагу їх дослідженню і функціонуванню, що поліпшує ефективність організації діяльності в цілому.

Одержані експериментальні дані дають С. Г. Заскалеті підстави стверджувати про дієвість і конструктивність впровадження розробленої моделі організації самостійної пізнавальної діяльності студентів, спецкурсу «Організація самостійної роботи студентів» для практичних занять з іноземної мови, серії пізнавальних завдань для самостійної роботи для студентів сільськогосподарського інституту. Це підтверджується позитивним впливом на рівень організації самостійної пізнавальної діяльності студентів, сприяє поліпшенню їх успішності, формує такі якості, як «організованість» і «самостійність» [1].

В іншому дослідженні Н. О. Клименко аналізує проблему формування мотивів навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів гуманітарного профілю [2]. Внутрішні навчально-пізнавальні мотиви зумовлюють у студента бажання не тільки засвоїти певний обсяг знань, але і прагнення до самоосвіти. Тому формування навчально-пізнавальних мотивів – це головна умова підготовки майбутніх фахівців різних сфер суспільного життя. Автор звертається до західної психології, виділяє два підходи до розгляду проблем мотивації: концепцію інстинкту, спонук, потягів, які ґрунтуються на біхевіористичній та психоаналітичній теоріях, та теорію експектації, цінностей і самовираження. На основі цих теоретичних положень дослідник дійшов висновку, що мотив – це інтегральний спосіб організації активності людини, будь-яка її спонука, детермінантами якої є як внутрішні, так і зовнішні причини. Він виконує селективну, когнітивну, потребу, регуляційно-виконавчу, спонукальну та змістоформуєчу функції.

Мотивація навчально-пізнавальної діяльності студентів розглядається Н. О. Клименком як інтегральна характеристика соціально-педагогічного стану особистості, яка може бути

визначена певною системою критеріїв і показників, що відбивають як результати навчально-пізнавальної діяльності студентів, так і характер протікання самого процесу навчання.

Результати аналізу психолого-педагогічної літератури і практики підготовки фахівців у вищому технічному навчальному закладі дають підстави стверджувати, що суть навчання, його зміст, форми, методи і засоби не пов'язані із завданнями формування діяльності і мислення студентів. Широке використання нових інформаційних технологій, які, на жаль, відтворюють модель традиційного навчання, спрямоване на засвоєння «готових знань», віддалених від практичної діяльності.

На основі аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду організації навчального процесу в технічних вузах в дисертації Г.І.Костишиної доведено, що традиційна лекційно-семінарська система навчання, яка ґрунтується переважно на репродуктивній діяльності суб'єктів цього процесу, вступає у суперечність з потребами та вимогами до якості професійної підготовки майбутніх інженерів. Тому ця система вже недостатня для розвитку пізнавальної активності, самостійності, формування навчально-пізнавальної діяльності студентів [4].

На підставі теоретичного узагальнення результатів досліджень нею виявлено основні фактори, які найбільше впливають на процес формування навчально-пізнавальної діяльності студентів, на розвиток їх пізнавального інтересу, активності, самостійності. Ними виступають: дотримання вимог дидактичних принципів навчання; сформованість мотиваційної сфери особистості у ставленні до діяльності і окремих її дій; професійна спрямованість викладання фундаментальних дисциплін і забезпечення міждисциплінарних зв'язків; наступність у вивченні тем і навчальних предметів; педагогічна майстерність викладача; рівень використання комп'ютерної техніки, засобів мультимедіа, мережі Internet, якість навчально-методичного забезпечення; адекватний і своєчасний контроль за навчально-пізнавальною діяльністю студентів і відповідний корегувальний вплив; співробітництво і співтворчість суб'єктів навчальної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури і практики навчання у вищому навчальному закладі дав можливість досліднику виділити й охарактеризувати критерії й рівні навчально-пізнавальної діяльності, які комплексно відображають сформованість її мотиваційного, цільового, змістового, процесуального і результативного компонентів [3].

Отже, висвітлення різноманітних аспектів проблеми удосконалення навчально-пізнавального процесу неможливо уявити без урахування результатів сучасних наукових пошуків українських та російських педагогів, розробки комплексних, міждисциплінарних наукових підходів у сфері забезпечення та управління пізнавальною діяльністю майбутніх фахівців та розвитку їх економічної культури.

Список літератури: 1. Заскалета С. Г. Критерії і рівні ефективності організації самостійної пізнавальної діяльності студентів / С. Г. Заскалета // Наука і сучасність: Збірник наукових праць Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. – К.: Логос. – 1999. – Ч. III. – С. 69–76. 2. Клименко Н. О. Формування мотивів навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих навчальних закладів гуманітарного профілю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н. О. Клименко. – Луганськ, 2005. – 20 с. 3. Костишина Г. І. Проблемний метод навчання як засіб розвитку навчально-пізнавальної діяльності студентів / Г. І. Костишина // Збірник наукових праць Національної Академії Прикордонних військ України ім. Богдана Хмельницького. – № 21. – Ч. II. – Хмельницький: Видавництво Національної Академії ПВУ, 2002. – С. 204–210. 4. Костишина Г. І. Формуван-

ня навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих технічних навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Г. І. Костишина. – Тернопіль, 2003. – 20 с.

*Сергородцева А. А.
г. Харьков, Украина*

СОВРЕМЕННЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ АСПЕКТОВ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ И РОССИИ

Актуальность проблемы. В течении последних лет высшее образование в Украине и России претерпело значительных изменений. Постепенно происходила популяризация высшего образования. С каждым годом высшее экономический фактор все больше влияет на функционирование ВУЗов. Не смотря на то, что со стороны Министерства образования все больше возрастает внимание к вопросам качества образования в высших учебных заведениях, эта проблема еще не решена полностью. Не смотря на то, что существует множество сторон заинтересованных в высоком качестве образования: студенты, родители, работодатели и т.д. качество образовательной деятельности не является высоким. «Педагогический процесс систематически обновляется, совершенствуется, детерминирован потребностями общества и личности» [2]. Важным фактором снижения результатов обучения в высшем учебном заведении играет трансформация психологических аспектов образовательной деятельности. Низкий уровень образования, в дальнейшем, влечет за собой проблемы связаннее с трудоустройством молодых специалистов.

Вопрос обеспечения высокого качества образования всегда находился в поле зрения ученых. В свою очередь психологические аспекты образовательной деятельности в значительной мере влияют на качество обучения студентов. В рамках педагогики высшей школы данную проблему рассматривали: Н.В.Бордовская, М. В. Буланова-Топоркова, Г.В.Пинигина, Р.С.Пионова, Е.А.Подольская, С. И.Розум, А. А.Реан и другие.

Образовательная деятельность состоит из целого ряда аспектов. Мы предлагаем акцентировать внимание на психологическом аспекте. В следствии этого *целью* данной статьи является рассмотрение вопроса трансформации психологических аспектов образовательной деятельности в Украине и России в современном мире.

«Обучение студентов – это воздействие на их психику и деятельность с целью вооружения знаниями, умениями, навыками. В ходе обучения на основе его содержания развиваются различные стороны психики студентов, формируется личность будущего специалиста в целом. Обучение имеет непосредственное значение для совершенствования научного мировоззрения, развития интеллектуальных и профессиональных качеств» [1]. Однако, на сегодняшний день основная задача образовательной деятельности, а именно процесс и результат получения знаний, отошла на второй план. В то время, как на первый план вышла проблема получения материальных средств. Именно коммерциализация образовательной деятельности, произошедшая в последнее время, повлекла за собой изменение психологических аспектов обучения в высших учебных заведениях.

Учебная деятельность студентов включает в себя не только познавательные функции, сюда также входят волевой компонент, эмоциональная составляющая, потребности и мотивы. «Характер и количество знаний определяются требованиями современного производства, трудовой деятельности к уровню подготовленности и развития личности специалиста определенного профиля» [1].